

УДК: 94.(477+71)(=161.2):930.85

Інна Машкова

Освітня діяльність української діаспори в Канаді: історико-педагогічний аспект

У статті розглянуто процеси становлення і розвитку україномовної освіти в Канаді з кінця XIX до початку XXI століття. Проаналізовано проблеми організації україномовної професійної педагогічної освіти в періоди росту, диференціації та консолідації української спільноти в Канаді та в умовах полікультурності канадського суспільства.

Ключові слова: еміграція, україномовна освіта, двомовні школи, українознавство, полікультурність

The article reviews the processes of settling and developing Ukrainian-language education in Canada from the end of 19th till the beginning of 21st century. The author analyzes organizational issues and challenges of Ukrainian-language professional pedagogical education during the periods of growth, differentiation and consolidation of Ukrainian community in Canada and in poly-cultural environment of Canadian society.

Keywords: Emigration, Ukrainian-Language Education, Bilingual Schools, Ukrainian Studies, Poly-cultural Environment.

У вирішенні сучасних завдань демократизації суспільного життя в Україні, духовно-інтелектуального відродження українського народу, росту його національної самосвідомості, на нашу думку, має значення вивчення історичного досвіду співвітчизників за кордоном, у тому числі західної гілки українського зарубіжжя. За період понад ста років існування української діаспори в Канаді, що налічує нині майже один мільйон осіб, відбувалася її трансформація з малоосвіченої, політично і національно несвідомої маси переважно сільськогосподарських іммігрантів на соціально оформлену спільноту, яка має сьогодні сформовану інтелігенцію, інтегровану в місцеву еліту, значні матеріально-культурні здобутки, здійснює суттєвий вплив на політику федерального та провінційних урядів Канади та на міжнародній арені, розвиває національне шкільництво, підтримує освітні пріоритети.

Канадські вчені педагоги-практики Б. Білаш, М. Боровик, О. Войценко, П. Кравчук, М. Марунчак, М. Хом'як та інші внесли значний вклад у дослідження історії української діаспори та україномовної освіти в Канаді.

З проголошенням незалежності України на початку 90-х рр. XX ст. значно активізувалося дослідження вітчизняною наукою різних аспектів життя і діяльності української діаспори в Канаді. Так, в окремих працях істориків та педагогів Л. Булай, В. Євтуха, О. Ковальчук, О. Сича та багатьох інших ґрунтовно висвітлювались загальні аспекти історії та еволюції розвитку етнічної спільноти канадських українців, її сучасний стан і окремі (історичного напрямку) перспективи розвитку. В наукових розвідках Г. Бигар (про українську педагогічну пресу Канади), Р. Матейко (стосовно українознавчих центрів у Канаді), Т. Михайленко (про національне виховання української молоді в Канаді), Ю. Недужка (щодо освітньо-виховної діяльності української діаспори), Я. Пилінського (про розвиток освіти мігрантів у Канаді і США), В. Погребняка (про полікультурність канадської освітньої системи) висвітлюються як загальні, так і конкретні проблеми функціонування україномовної освіти в Канаді. Питання становлення українського шкільництва в Канаді, контингентів тих, хто навчається, вчительського корпусу національних учителів, навчального шкільного програмного забезпечення українських шкіл тощо аналізуються також у працях Л. Божук, Ю. Заячук, Т. Кучай, С. Романюк, І. Рудницької-Юрійчук, І. Руснака та інших дослідників.

Аналіз педагогічної ретроспективи дав можливість, наприклад, педагогу-досліднику І. Руснаку переконатися, що українське шкільництво в Канаді розвивалося під впливом кількох провідних факторів. Особливості і тенденції його еволюції зумовлювалися, на його думку, насамперед соціально-культурними умовами та державною політикою в галузі освіти федерального і провінційних урядів. Проте

визначальним фактором розвитку рідномовного шкільництва все ж постали нагальні потреби самої української спільноти: сформувати національно свідому, гармонійно розвинену українську людину за межами етнічної батьківщини, яка є патріотом України і повноцінним та свідомим громадянином Канади водночас, тобто двомовну, бікультурну, толерантну, активну особистість [9].

Перша й найбільша хвиля української еміграції розпочалася наприкінці XIX століття і тривала до початку Першої світової війни (1891–1914). Саме вона склала надійну основу для формування української етнічної спільноти в Канаді. Підкреслюючи масовість трудової української еміграції цього часу, відомий український канадознавець О. Сич зауважує, що імміграційна політика мала на американському континенті досить ліберальний характер, постійно підкріплюючись законами та законодавчими актами, які позитивно впливали на адаптацію іммігрантів з Європи в умови нового геополітичного та економічного простору. Л. Преварська відзначає, що «канадська етнонаціональна політика, на відміну від американської, надавала більші можливості для відтворення важливих її національно-культурних компонентів і збереження підґрунтя національної самосвідомості» [7]. Одним із таких компонентів, які мали надзвичайне значення для українських переселенців, було збереження і подальший розвиток національної освіти.

Згідно з пунктом 93-м Акту про Британську Північну Америку від 1867 року, провінційні уряди Канади самостійно визначали типи своїх навчальних закладів, програми, питання фінансування шкіл, контролю, вимоги щодо кваліфікації вчителів і т. ін. Таким чином кожна провінція Канади мала свою шкільну систему, яка певною мірою відрізнялася від інших провінційних [1]. У прийнятому в 1897 р. в провінції Манітоба «шкільному» законі йшлося про те, що якщо в навчальному закладі є хоча б десять учнів, які розмовляють іншою, рідною для них мовою, то саме цією мовою повинно проводитися навчання. Тому українські школи почали виникати в Канаді ще з кінця XIX – на початку XX ст. Найстаршим українським шкільним дистриктом (округом) вважається «Галичина» (Galicia in Northern Rockwood). Школа тут почала діяти з 1 червня 1898 р. в Гімлі (провінція Манітоба), хоча в Требовлі й Косові навчання почалося ще на рік раніше [5, с. 129].

Українські емігранти першої хвилі були мало або й зовсім неписьменні, за таких обставин про навчання дітей у школі думали далеко не всі дорослі. А тодішню позицію офіційних кіл з цього питання чітко висловив реакційний канадський письменник Р. Коннор: «Галиційці – прекрасна робоча сила й без навчання» (Життя і слово, 3 липня 1967 р., Торонто).

Серйозною перешкодою у розвитку освіти канадських українців першої хвилі еміграції була майже цілковита

відсутність педагогічних кадрів. З цієї причини зокрема у 1904 році було закрито понад 100 шкільних будинків (на 40 діючих шкіл). При цьому кількість дітей шкільного віку, які не мали можливості навчатися, досягла 4 тисячі і продовжувала зростати зі збільшенням нових іммігрантів з України. Двомовні школи існували в фермерських районах на початковому (1–2-класному) рівні. Загальна кількість їх складала близько 250 на три великі за територією степові провінції – Манітобу, Саскачеван і Альберту [11, с. 40]. Точних даних про кількість українських освітніх установ цього часу в Канаді немає, оскільки в місцях компактного проживання українців існувало багато товариств, організацій різного політичного та релігійного напрямку, які організовували громадські (не державні) бібліотеки, школи, класи або курси українознавства, спортивні, читацькі, мистецько-художні гуртки, що мали на меті підтримувати і розвивати національно-культурні цінності, перш за все – рідну мову та народні традиції. Ці освітні заклади та осередки різнилися за тривалістю функціонування, кількістю учнів та вчителів, якістю викладання, але мали спільну освітню мету.

У зв'язку з виникненням нагальної потреби у педагогічних кадрах, 16 лютого 1905 року уряд Манітоби відкрив Нормальну школу, тобто Руську учительську семінарію (Ruthenian Training School) для підготовки вчителів для двомовних шкіл у Вінніпезі, яка діяла до 1916 року. Українці називали її «учительським семінаром», і саме вона дала перші кадри учительської інтелігенції в Канаді. Учителі-випускники вже в 1907 році на першому вчительському з'їзді (конвенції), який вони ініціювали у Вінніпезі, створили Українську вчительську організацію (ОУУ) з 38 професійних педагогів [5, с. 129; 2, т. 1].

Оскільки випускники Манітобського учительського семінару виявили себе кваліфікованими педагогами і активними громадськими діячами, це надихнуло уряди провінцій Саскачеван і Альберта сприяти надалі створенню подібних курсів. Тут School for Foreigners було відкрито в Ріджайні (1909) році, учительські семінари діяли також у Калгарі (1905), Вегревілі 191 Кемрозі (1912) та Едмонтоні (1914) [12, с. 51–52].

Однією з важливих освітніх проблем того часу стала відсутність адаптованих двомовних підручників і посібників. Нарешті, в 1913 році заходами уряду провінції було видано перший з них – «Манітоба: русько-англійська читанка», затверджений Манітобською Шкільною Радою і призначений для використання в державних двомовних школах.

У 1915 р. кількість шкільних дистриктів, у яких діти навчались англійською і українською мовами складала: у провінції Альберта – близько 130, у Саскачевані – понад 200, Манітобі – 120. У них, проте, працювали не всі школи, зважаючи на нестачу педагогічних кадрів, різнилися і програми викладання [5, с. 130; 11, с. 40]. Проблема нестачі українських учителів могла бути успішно розв'язаною протягом декількох років, якби не завелика кількість противників шкільного закону 1897 року. У 1915 році лише на сторінках часопису «The Free Press» було надруковано понад 60 статей, спрямованих проти існування двомовних шкіл. З іншого боку, часописи української канадської громади, такі як «Український голос», «Канадійський русин», «Канада», «Новини» разом з іншими національними громадами обґрунтовано та аргументовано захищали двомовну шкільну систему [10, с. 97].

Все ж двомовні англо-українські школи було закрито під час Першої світової війни у зв'язку зі зміною політики уряду,

спрямованої на посилення процесів канадизації емігрантів. У часи найжорстокішої дискримінації українці продовжували наполягати на ідеї двомовного навчання, до уряду надсилалися численні петиції та делегації, скликалися протестні віче, велися палкі дебати в канадському парламенті [2, т. 1].

Відомий український мовознавець Ярослав Рудницький заборону двомовного викладання в Канаді охарактеризував як «лінгвоцидний акт». Разом з тим, він вважав, що: «Мовна політика манітобського уряду з кінцем XIX й початком XX ст. виправдалася вповні. Двомовні школи зразково виконали своє завдання. На заході Канади виховувався тип нового «двомовного й двокультурного» канадця, що був органічно зв'язаний зі своєю рідною (традиційною) культурою та одночасно був добрим канадським громадянином» [8, с. 277].

Оскільки після прийняття резолюції про заборону двомовного навчання, усі двомовні українські школи та учительські курси було закрито, після Першої світової війни українську мову та українознавство можна було вивчати лише у приватних школах, які, починаючи з 1916 року, організовувалися при церквах або культурних і громадських організаціях під традиційною формою центральних освітніх установ – «Рідна школа» або новітньою – «Українська школа».

Прибічники навчання і виховання «в українському дусі» покладали великі надії на бурси чи інститути такого типу, який вже склався у західноукраїнських землях. У 1915 році у Вінніпезі були одночасно відкриті бурса імені Адама Коцка та католицька бурса імені митрополита Андрія Шептицького [2, т. 1]. В Едмонтоні в 1917 році католицька громада заснувала Інститут імені Тараса Шевченка, який проіснував 5 років. Відкрита в 1916 році у Саскатуні бурса імені Петра Могили вже в 1917 році стала інститутом (з філією у Кнорі), який за наступні 10 років перетворився на найбільшу потужну національну інституцію на американському континенті. Успіх закладу підштовхнув до створення інших подібних освітніх закладів у Канаді – Інституту імені Михайла Грушевського (з 1949 – імені св. Івана) в Едмонтоні та Колегії св. Андрія у Вінніпезі, які успішно функціонують і в наш час. Їх традиційні функції полягають у поширенні шкільної та вищої освіти серед української молоді, виховання її національно свідомою, розповсюдження серед неукраїнських спільнот знань про історію і культуру України.

По завершенні «піонерської доби» еміграції (1874–1919 рр.) і після Першої Світової війни розпочалася «доба росту і диференціації», що «протривала кризь двадцяті й тридцяті роки нашого (XX) сторіччя» [2, т. 4]. Період між двома світовими війнами (так звану другу хвилю імміграції) М. Марунчак влучно характеризує як добу розбудови, закріплення інтеграції та дезінтеграції [13, с. 137]. Суттєву роль у подальшому розвитку національного українського шкільництва в Канаді відіграв, наприклад, з'їзд Організації українських учителів Альберти (ОУУА), що відбувся 5 грудня 1925 року і окреслив широку програму діяльності учителів державних і рідних шкіл, організаційного зміцнення системи української освіти, підготовку і підвищення кваліфікації вчителів, методичне забезпечення навчального процесу, необхідність підготовки підручників і посібників, єдиних навчальних програм з українознавчих дисциплін тощо [10, с. 138].

Після періоду активної боротьби канадських українців за організацію рідномовного шкільництва на початку XX століття, часом справжнього піднесення освітньої справи тут стали 30–70-і рр. Учителі Манітоби створили Головний Комітет Рідних Шкіл, а згодом Товариство Українських Учи-

телів Канади. У середині 30-х рр. в українських громадах Канади діяло 287 осередків товариств «Просвіта», «Народного дому», «Робітничого дому» та інших, 185 читалень «Просвіти», 106 бібліотек при народних домах і школах [9].

За періодизацією М. Марунчака доба «організаційного вивершення, повної інтеграції і суспільної диференціації» розпочалась після Другої світової війни [13, с. 137]. О. Войценко називає її добою «консолідаційних заходів, повоєнної розбудови і демографічних пересувів (дисперсії)» [2, т. 5, т. 6]. У вітчизняній історіографії цей період отримав назву третьої хвилі української еміграції за океан і був викликаний, головним чином, соціально-політичними мотивами. При цьому, «більшість емігрантів були кваліфікованими робітниками, великий відсоток становила інтелігенція, яка розгорнула приватну українську середню освіту, а потім україністику у вищій школі Канади», – наголошує Л. Преварська [7].

40-і роки ХХ століття позначилися в українському освітньо-науковому і громадському просторі започаткуванням нових потужних установ і комітетів. 7 листопада 1940 р. був створений Комітет Українців Канади (КУК). До нього приєдналися наукові установи, культурні, політичні та інші організації. На його конгресах постійно обговорювалися стан і перспективи розвитку рідномовного навчання і національного виховання молоді, вироблялась політика взаємодії з державними органами влади щодо забезпечення освіти канадських українців, у тому числі введення української мови в публічні школи й провідні університети Канади.

Ріст кількості мігрантів з України привів до ситуації, коли з 50-х років у різних провінціях Канади стало значно вільніше на добровільних началах вивчати українську мову. Багато в чому тут прислужилася національна церква, яка відкривала у великій кількості недільні школи. Разом зі школами початкового рівня у великих містах скупчення емігрантів післявоєнного періоду були засновані заклади середньо-шкільного рівня (так звані курси українознавства з матурою).

Вищі українознавчі інституції на теренах Канади беруть свій початок від кафедри українознавства Саскачеванського університету, заснованої в 40-х роках ХХ століття [1, с. 244]. На початку 50-х рр. система української освіти в Канаді збагатилась важливою складовою шкільництва – курсами українознавства.

Науково-методична робота, яку провадили Організація Українських Педагогів Канади та Рада Українських Шкіл КУК сприяла удосконаленню фахової майстерності українських педагогічних кадрів. У травні 1958 р. Об'єднання Українських педагогів Канади під час Третьої педагогічної конференції в Торонто, за участю Шкільної Ради Українського Конгресового комітету Америки (УККА) з США, прийняла резолюцію про необхідність створення Української Виховної Системи, якої мали б дотримуватися всі навчально-освітні та виховні інституції української діаспори [6, с. 424].

Важливими для розвитку освіти канадських українців виявилися 60-і рр. ХХ століття. Вони позначилися вимущеним дисидентським рухом митців, письменників, освітян і нерідко їх депортацією за межі України. І хоча кількісно ця частина еміграції не була чисельною, вона суттєво збагатила саме освітньо-духовний потенціал українців в Канаді [7]. У 1967 р. під час проведення Світового конгресу вільних українців відбулася Світова виховно-освітня сесія, результатом роботи якої і стало схвалення «Української виховної системи» (УВС) та «Виховного ідеалу зарубіжного українця», а також створення, у зв'язку із забезпеченням «дії»

цих документів Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради (СКВОР) [6, с. 424].

Після затвердження Акту офіційних (англійської та французької) мов у 1969 р., проголошена в 1971 р. урядом Канади політика багатокультурності показала, що переважна більшість українців позитивно поставилась до розширення прав рідної мови в канадському суспільстві, а саме її включення до навчальних планів державних середніх шкіл. Тому в степових провінціях за бажанням батьків у 1970-х виникла реальна можливість розвинути двомовне навчання в державних школах на початковому та середньошкільному рівнях. В Альберті двомовне навчання почалося в 1971, у Саскачевані – в 1974-му, а в Манітобі – в 1978-му році. А під керівництвом Комітету Українців Канади (КУК) українська спільнота домоглася від уряду Манітоби прийняття в 1978 р. доповнення до шкільного закону про право вживання іншої мови, крім англійської і французької, обсягом до 50 % шкільних програм. Це дало фактично революційну можливість половині шкільного дня навчати дітей від садочка до 12 класу українською мовою [9].

У наступні десятиліття викладання українознавчих курсів набуло подальшого розвитку і поширення у вищій освіті, передусім у канадських університетах, 17 з яких у різні роки запроваджували кредитовані українські курси до своїх навчальних програм. Їх розвиток і поглиблення припадає на останню чверть ХХ століття. Початком цього процесу можна вважати 1 липня 1976 р., коли при Альбертському університеті було засновано один з найважливіших науково-дослідних центрів українознавства не тільки в Канаді, а й у усьому світі – Канадський Інститут Українських Студій (КІУС), який надає інтелектуальну підтримку українській спільноті і, особливо через методичний кабінет української мови (МКУМ), служить джерельною базою двомовної освіти [3, с. 51].

Масова четверта хвиля еміграції, переважно економічна, розпочалася у 1990-х роках. Вона була викликана скрутою перехідного періоду в Україні, і її представники намагалися якнайшвидше асимілюватись у новому суспільстві. Проте, саме з цього періоду можемо сміливо говорити про створення цілісної системи україномовної освіти в Канаді [4, с. 40]. Українська мова вивчається починаючи з передшкілля і до 12-го класу в школах, де є достатня кількість учнів. Складовою частиною сучасної українознавчої науки та освіти в Канаді є широка мережа університетських студій. Зокрема, українська мова та українознавчі дисципліни різного напрямку викладаються в 22 канадських університетах. Більшість учителів україномовних шкіл, у тому числі двомовних, здобуває освіту саме на відділеннях славистики в університетах Оттави, Торонто, Вінніпегу, Саскатауну, Ріджайна, Едмонтона завдяки наявності великої кількості кваліфікованих педагогічних кадрів. Ми підтримуємо думку Ю. Заячук, яка вважає, що головними передумовами зародження вищої ланки української освіти в системі канадських університетів стали: освітньо-виховна діяльність української діаспори протягом першої і другої хвиль еміграції та її здобутки; налагодження системи навчання дітей рідною мовою у державних двомовних українсько-англійських і приватних українських рідних школах; підготовка двомовних українсько-англійських учителів; організація освітньо-виховних бурс та інститутів. Все це сприяло формуванню прошарку власної інтелігенції, яка мала вирішальний вплив на усвідомлення українськими канадцами необхідності вищої ланки української освіти в Канаді як засобу збереження своєї національної ідентичності в умовах чужомовного етнокультурного середовища.

Таким чином, соціально-культурні умови та державна політика федерального і провінційних урядів Канади в галузі освіти в кінці XIX та на початку XX століття та нагальні потреби української спільноти, що були спрямовані на те, щоб сформувати національно свідому, гармонійно розвинену українську людину, яка є патріотом України і громадянином Канади водночас, сприяли досить швидкому і успішному розвитку україномовної освіти у період формування загальноканадської системи професійної педагогічної освіти, яка в умовах полікультурності канадського суспільства здійснюється як її невід'ємна частина.

1. Булай Л. В. Система народного образования в Канаде / Л. В. Булай: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. (13.00.01). – Киев, 1973. – 20 с. 2. Войценко О. Літопис українського життя в Канаді / О. Войценко // – Едмонтон: Канадський інститут українських студій, 1961. – Т. 1. – Вінніпег, 1961. – 295 с.; Т. 4. – Вінніпег, 1969. – 475 с.; Т. 5. – Вінніпег, 1973. – 464 с.; Т. 6. – Едмонтон, 1982. – 416 с. 3. Заячук Ю. Д. Українознавчі центри у вирішенні проблем науки і рідномовної освіти українців Канади / Ю. Д. Заячук // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – Т. II. – Київ: Видавництво «Міленіум», 2004 / Заг. ред. П. П. Кононенка. – С. 51–57. 4. Ковальчук О. О. Двомовна освіта як чинник збереження ідентичності українців в Канаді та їх інтеграції в

суспільство (кінець XIX – перша половина XX ст.) / О. О. Ковальчук // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. – Вип. 14. – С. 25–42. 5. Марунчак М. Історія українців Канади / М. Марунчак // – Вінніпег, 1991 – Т. 1. Друге видання. – 464 с. 6. Недужко Ю. Освітньо-виховні аспекти діяльності української діаспори країн заходу в контексті боротьби за державну незалежність України / Ю. Недужко [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://histans.com/JournALL/xxx/12/26.pdf>. – С. 416–433. 7. Преварська Л. В. Культура українців в Канаді: тенденції та проблеми розвитку (кінець XIX–XX ст.) / Л. В. Преварська: Авторефер. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01 / КНУ ім. Т. Шевченка, – К., 2001. – 20 с. 8. Рудницький Я. До сторіччя української мови в Манітобі (1874–1974) / Західноканадський збірник. – Ч. 2 / Упоряд. Яр Славутич (КНТШ). – Т. XVII. – Едмонтон, 1975. – С. 272–279. 9. Руснак І. С. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX–XX ст.) / І. С. Руснак: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 2000. – 39 с. 10. Руснак І. С., Романюк С. З. Українське шкільництво в Канаді / І. С. Руснак, С. З. Романюк. – Снятин: Прут-Принт, 2002. – 352 с. 11. Тесля І., Юзик П. Українці в Канаді – їх розвиток та досягнення / І. Тесля, П. Юзик. – Мюнхен, 1968. – 78 с. 12. Хом'як М. Український внесок у шкільництво Альберти // Західноканадський збірник / Упоряд. Яр Славутич. – Едмонтон, 1973. – Т. XIV. – 206 с. 13. Христенко О. В. Першопочатки історії української канадської діаспори очима канадців / О. В. Христенко // Гуманітарний журнал. – 2009. – Зима-весна 1–2 (40–41). – С. 134–142.

УДК 140.8:327.58(=161.2)(1-87)«19»

Оксана Дарморіс

Національний світогляд у творчості українських діаспорних мислителів першої половини XX ст.

Розглянуто погляди українських мислителів першої половини XX ст. на проблему національного світогляду. Досліджено особливості розвитку українського національного світогляду. З'ясовано взаємозв'язок національного світогляду та національного характеру. Розкрито вплив національного світогляду на формування свідомості сучасної людини.

Ключові слова: національний світогляд, національний характер, українська діаспорна філософія, національна ідея, цінності.

The paper deals with the views of Ukrainian thinkers of the first half of the 20th century on the problem of national world outlook. The peculiarities of the development of Ukrainian national world outlook were also researched. The interconnection between national world outlook and national character was cleared up. The influence of the national world view on the formation of the modern person's consciousness was also defined.

Keywords: National world Outlook, National Character, Ukrainian Diaspora's Thinkers, National Idea, Values.

Уся історія України пронизана надзвичайно трагічними подіями для її народу загалом та інтелектуалів зокрема. Не виключенням є й початок XX століття. У зв'язку зі складною політичною ситуацією в Україні більшість філософів, які розпочали діяльність на батьківщині, змушені були продовжувати дослідження за її межами, в діаспорі. Намагаючись проаналізувати причини невдач у державотворчих процесах та відшукаючи шляхи виходу, вони провадять свої дослідження таким чином, що заторкують й питання національного світогляду.

Аналізуючи праці Є. Маланюка, М. Грушевського, Д. Чижевського, Д. Донцова, І. Мірчука, О. Кульчицького, В. Яніва, М. Шлемкевича та інших знаходимо, що вони дивились на світ української людини з позиції його аксіологічної цілісності, звертаючись до релігійних, моральних, політичних, естетичних ідеалів та цінностей, які у своїй сукупності визначали зміст та характер національного світогляду українців.

Українські філософи першої половини XX ст. продовжували започатковану українськими романтиками XIX ст. та видатними діячами початку модерної доби української культури традицію вивчення нагальних потреб нації. Як і їхні попередники, вчені прагнули усвідомити сутність і сенс існування українського народу, визначити його місце

серед інших народів, займалися дослідженням національної культури як способу буття української людини і нації, формування і виявлення їх тожсамості.

Ці дослідження можна віднести до різних дисциплін, що не виходять за межі академічної філософії. Окремо взяті кожне з досліджень має свої, відмінні від інших, завдання, які розв'язуються відповідними науковими засобами. Проте всі вони вивчають нагальні духовні потреби української нації, життєві виявлення, досягнення та творчість народу. До цих проблем зверталися автори історичних, психологічних, політичних, педагогічних творів, а також видатні письменники, відомі політичні та релігійні діячі. Так, представники історичної науки, вивчаючи історію українського народу, намагалися дослідити сутність національного світогляду. Це допомагало глибше аналізувати події, що мали місце на території України в минулому. Серед них на особливу увагу заслуговують праці М. Грушевського, «які виходять за межі суто історичних студій і є творами історіософського рівня» [6, с. 21]. Це, насамперед, його «Історія України» та «Хто такі українці і чого вони хочуть». Необхідно звернути увагу на історіософське дослідження професора В. Щербаківського «Формация української нації», де автор намагається дослідити «праісторичний» період розвитку українського